

судового розгляду, ознайомлюватися з процесуальними рішеннями й отримувати їх копії.

Доцільним є подати заяву, яка є однією із формою звернень в розумінні ст. 3 Закону України «Про звернення громадян». Важливим є не розмежовувати поняття «заява» та «запит про доступ до публічної інформації» в розумінні Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Література:

1. Демидов І.Ф. Принципи радянського кримінального процесу// Курс радянського кримінального процесу: Загальна частина/ ред. А.Д. Бойкова і І.І. Карпеца. – М. : Юрид. Літ., 1989, – 640 с.

2. Ковальська Д. Т. Право особи на особисту присутність у судовому провадженні кримінального судочинства // Київський часопис права. – Випуск 4. – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, С – 304.

3. Кримінальний процесуальний Кодекс України ч. 2 ст. 27 ; документ №4651-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

4. Радянський кримінальний процес/ під ред. д.ю.н. М.І. Бажанова і д.ю.н. Ю.М. Грошевого. – К. : «Вища школа»,1978. – 472 с.

5. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 18.05.2018 у справі № 761/18324/18//Єдиний реєстр судових рішень.– Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74777055>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-35>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРІПЛЕННЯ

Корнющенко Сергій Сергійович

аспірант

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

Реалізація органами прокуратури України своїх повноважень та виконання покладених обов'язків нерозривно пов'язане з реальною можливістю таких структур впливати на суспільні процеси в межах та у спосіб повноважень, передбачених законодавством, що, в свою чергу,

вимагає забезпечення діяльності прокурорів від стороннього незаконного впливу з боку інших учасників кримінального провадження, а також політичного тиску зі сторони учасників суспільних відносин. Не виникає сумнівів в тому, що будь-які найдосконаліші норми законодавства не зможуть забезпечити належне реформування інституції та не призведуть до поліпшення стану справ, коли має місце залежність органу прокуратури чи його посадових осіб.

Нещодавно соціологічне дослідження, проведене Київським міжнародним інститутом соціології упродовж 2-17 грудня 2024 року, вказує на системне зниження довіри до органів прокуратури з боку суспільства [1]. Так, порівняно з 2022 роком, коли рівень довіри до органів прокуратури становив 22%, станом на грудень 2024 року він знизився до рекордних 9%, що на нашу думку демонструє необхідність укріплення принципів незалежності та законності в діяльності органів прокуратури України.

Попередні дослідження, проведені вітчизняними науковцями вказують на прямий взаємозв'язок реалізації засади незалежності прокурорів з ефективним функціонуванням та належною реалізацією покладеним обов'язків.

Слушним в даному випадку є твердження Колеснік Т.Є. про те, що в нинішніх умовах базовою умовою ефективності та дієвості прокурорської діяльності є повна самостійність та незалежність прокурорів під час виконання своїх повноважень. На її думку, прокурори повинні бути незалежні у своїх діях під час виконання покладених на них функцій та повинні керуватися виключно вимогами законодавчих актів та своїм внутрішнім переконанням. Саме проблема недостатньої незалежності в діяльності прокуратури України заважає повною мірою чітко реалізовувати покладені на неї функції та завдання [2, с. 79-81].

Хіль М.В. та Іванцова А.В. розглядають взаємозв'язок ефективності діяльності органів прокуратури з реалізацією засади її економічної незалежності. На їх переконання, задля покращення належної реалізації функцій прокуратури потрібно виділити достатні фінансові ресурси, для забезпечення прокурорів матеріальною незалежністю, що стане важливим чинником у подоланні хабарництва серед прокурорів. Окремо автори виділяють, що важливим стимулом для якісної роботи прокурора є преміювання, зокрема, за високі показники у роботі. Ця концепція передбачає створення сучасної системи мотивації працівників та механізму оцінки результатів роботи прокурора [3, с. 102].

Проте, на наше переконання, діюча система преміювання та заохочення працівників органів прокуратури є непрозорою та, навпаки,

породжує більше важелів втручання в незалежність прокурорів, аніж забезпечує їх ефективність та самостійність.

Досліджуючи проблеми ефективності діяльності органів прокуратури України С. Циганок зазначає, що незалежність прокуратури не є правом або привілеєм, що надається в інтересах прокурорів, але вона є гарантією справедливої, неупередженої та ефективної системи правосуддя і захищає суспільні і приватні інтереси відповідних осіб. Крім того, незалежність прокурорів спрямована на їх захист від політичного тиску [4, с. 345].

На переконання Ю. Грошевого та І. Марочкіна, процесуальні дії публічного обвинувача в суді можна вважати ефективними за умови, що він їх вчиняє в умовах повної незалежності. [5, с. 4].

В національному законодавстві під незалежністю прокурорів розуміється існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків. Рівень незалежності прокурорів або ступінь їх підзвітності не є абсолютним показником якості, яку можна назвати абстрактною. Це скоріше засіб забезпечення виконання прокуратурою тих суспільно-корисних завдань, які перебувають в сфері її регулювання.

Органи прокуратури мають реалізовувати принаймні такі соціальні задачі: організація та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, висунення кримінальних звинувачень, та підтримання публічного обвинувачення в суді, а також сприяння загальному правовому стану в державі, охороні громадського порядку та запобігання підвищенню рівня злочинності. Проте, сучасне вимірювання результативності, особливо статистичне оцінювання, як правило, зосереджується на кількісних характеристиках, не звертаючи уваги на результати, які фактично впливають на людей і суспільство.

В 2021 році Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини проведено дослідження «Незалежність прокуратури в Центральній Європі» [6], під час якого досліджувалися дотримання стандартів незалежності прокурорів та їх вплив на ефективність реалізації своїх повноважень. В результаті дослідження було сформовано певні рекомендації щодо ефективної незалежності європейських прокурорів: необхідність для прокурорів мати письмові вказівки від свого керівництва; деполітизація органів прокуратури, виключення впливу з боку органів виконавчої влади; функціональна незалежність має бути закріплена у національному законодавстві на найвищому рівні, зокрема, у Конституції.

На європейському рівні сформовано рекомендації щодо забезпечення та розвитку ефективної незалежності прокурорів:

1) Органи прокурорського самоврядування. Існування таких органів, з повноваженнями посадових переведень та дисциплінарними функціями, є запобіжником від невинного зовнішнього та внутрішнього втручання.

2) Обмежити повноваження виконавчої влади.

3) Обмеження переведення та перепризначення в інший орган прокуратури. Рішення про переведення прокурора на іншу посаду не може прийматися без його згоди, навіть у межах того самого району чи населеного пункту.

4) Встановлення чітких правил та критеріїв для розподілу справ.

5) Формування чітких та визначених критеріїв оцінки ефективності роботи.

Оцінка індивідуальної продуктивності може бути використана не тільки з метою підвищення індивідуальної ефективності, а і як інструмент управління, коли йдеться про поняття прокурорської політики, зокрема шляхом використання повноважень, передбачених процесуальним законодавством для зниження навантаження на судову ланку (спрощена процедура розгляду справ, використання інституту угод, тощо), що потребує окремого процесуального регулювання з боку керівника органу прокуратури та не є порушенням принципу незалежності прокурора.

Протягом 2019–2021 років пі час проведення реформування органів прокуратури, впроваджено систему оцінювання ефективності роботи прокурорів шляхом періодичного оцінювання якості роботи з метою щорічного визначення питання про преміювання [7]. Під час оцінювання ефективності прокурорської діяльності мають враховуватися: повнота, своєчасність і якість виконання прокурором службових обов'язків; повнота, своєчасність і якість виконання посадових обов'язків, установлених для відповідної адміністративної посади: управлінських функцій і завдань підрозділу; участь у заходах з професійного розвитку, у тому числі підвищення кваліфікації у формі обов'язкових тренінгів; наставництво, інші види діяльності, у тому числі участь у робочих групах, комісіях, наявність державних нагород, заохочувальних відзнак, інших заохочень, отриманих у звітному періоді, наявність чи відсутність дисциплінарних стягнень.

Резюмуючи, варто зазначити, що від ефективності діяльності органів прокуратури залежить стан дотримання законності в країні, впровадження правопорядку, гарантування і відновлення прав та свобод людини та громадянина, рівень довіри населення до діяльності правоохоронних органів в цілому, а тому держава повинна створювати умови для виконання своїх повноважень професійними прокурорами, які не лише документально є незалежними та неупередженими, а тому

для реалізації та укріплення засади незалежності держава повинна забезпечити передусім належні матеріальні умови, адже від економічної незалежності прокурорів залежить ефективність виконання ними своїх посадових обов'язків, а від ефективності їх процесуальної діяльності залежить довіра до правоохоронних органів з боку населення в державі. Окрім економічної незалежності, мають бути розроблені дієві механізми викорінення адміністративного позапроцесуального тиску з боку керівництва органів прокуратури, зокрема шляхом запровадження електронної системи розподілу кримінальних проваджень, що базується виключно на врахуванні навантаження та спеціалізації процесуальних керівників, а також має бути впроваджена електронна система оцінювання якості роботи прокурорів, що сприятиме підвищенню ефективності як окремих прокурорів, так і всієї інституції.

Література:

1. Результати соціологічного дослідження «Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2024 роках». КМІС. 2025. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1>.
2. Колеснік Т. Є. Незалежність як основний принцип діяльності прокуратури в Україні: адміністративно-правовий аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 29(2). С. 79–82
3. Хіль М.В. та Іванцова А.В. Кроки до покращення роботи прокурора та підвищення довіри населення. Молодий вчений. – 2018. – № 4(1). – С. 100-103
4. Циганок С. Незалежність прокуратури: довід Польщі. Підприємництво, господарство і право. 2019. №6. С. 343-346.
5. Грошевий Ю.М., Марочкін І.Є. Незалежність прокурора – основна діяльність прокуратури. Голос України. – 2001. – № 4. – С. 4-8.
6. Independence of prosecutors in Central EUROPE: ODIHR webinar report. Warsaw, 20 October 2021. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/4/511120.pdf>
7. Наказ Генерального прокурора від 29 грудня 2021 року № 407 «Про затвердження Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0407905-21#Text>